

**AYOLLAR TADBIRKORLIGINI QO'LLAB-QUVVATLASHNING HUQUQIY-IJTIMOIIY
ASOSLARI**

Ismoilova Sarvinoz Qahramon qizi,

Namangan davlat universiteti tayanch doktoranti

Annotatsiya. Xotin-qizlar orasida tadbirkorlikni rivojlantirish jahon miqyosida davom etayotgan muhim jarayonlardan biri hisoblanadi. Bugungi kunda ayollar yurtimizning mehnatga layoqatli va iqtisodiy jihatdan faol aholisining katta qismini tashkil etadi. Mutaxassislar fikriga ko'ra, aynan hotin-qizlar tadbirkorligining salohiyati jahon yalpi ichki mahsulotini ikki barobirga oshirishi mumkin. "Boston Consulting Group" kompaniyasi ekspertlari o'tkazgan tadqiqot ma'lumotlariga ko'ra, agar ayol tadbirkorlar soni erkak biznesmenlar soniga teng bo'lganida, jahon iqtisodiyoti hajmi 2,5 trillion dollardan 5 trillion dollarga oshgan bo'lardi. Ijtimoiy sohaga yo'naltirilgan biznes, ya'ni bolalar va yoshlarni har tomonlama rivojlantirish va ularga ta'lim berish sohasidagi loyihalarning 90 foizi aynan xotin-qizlar tomonidan amalga oshirilayotgani muhim jihat hisoblanadi.

Kalit so'zlar: ayollar tadbirkorligi, gender tenglik, biznes, barqaror rivojlanish, tadbirkor ayol, "Temir daftar", "Ayollar daftari", ayollarning faolligi.

Asosiy matn. Iqtisodiyotda xotin-qizlar tadbirkorligi ulushini oshirish uchun ayollarga oilaviy va xususiy tadbirkorlikni tashkil etish uchun imtiyozli kreditlar berilmoqda. Mamlakatimiz mehnatga layoqatli aholisining yarmidan ko'pini ayollar tashkil qilishiga qaramay, ularning kichik biznes va xususiy tadbirkorlikdagi ulushini aniqlash qiyin. Boisi – ayollar biznesining rivojlanishiga oid aniq ma'lumot mavjud emas. Xususan, bugungi kunda sodir bo'layotgan hududiy va global integratsion jarayonlar, milliy ehtiyojlar va ustuvor maqsadlarni hisobga olgan holda, ayol tadbirkorlarning turli taraqqiyot yo'nalishlariga qo'shgan hissasiga baho berish, ayollar tadbirkorligini yanada rivojlantirish kerak bo'lgan sohalarni aniqlash mumkin emas. Xotin-qizlar tadbirkorligini rivojlantirishga kompleks yondashuvni ishlab chiqish, ayollar tomonidan boshqariladigan korxonalarini qo'llab-quvvatlash dasturlarini ishlab chiqish va amalga oshirish, ularga axborot, bozor, ta'lim va moliyaviy resurslardan foydalanish imkoniyatini berish va biznes faoliyatini ayollar orasida faol ommalashtirish masalalari bugungi kunda dolzarb hisoblanadi.

Prezidentimiz SH.Mirziyoyev rahbarligida ayollar uchun doimiy ish joylarini yaratish va shu bilan bir qatorda, oilaviy biznes, kasanachilik, hunarmandchilik, tomorqa xo'jaligini keng rivojlantirish ishlari bo'yicha chora-tadbirlarni ko'rish vazifalari belgilandi va amalga oshirishga kirishildi. Xususan, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti SH.Mirziyoyevning 29-yanvar 2022-yildagi Farmoniga asosan "2022-2026 – yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekiston Taraqqiyot strategiyasi" ishlab chiqilib, bugungi kunda kuchga kirgan. Unda tadbirkorlikni rivojlantirish borasida salmoqli ishlar reja qilingan. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Aholini tadbirkorlikka jalb qilish tizimini takomillashtirish va tadbirkorlikni rivojlantirishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida" 2020-yil 13-oktabrdagi PQ-4862-son, "Xotin-qizlarni kasb-hunar va tadbirkorlikka o'qitish tizimini takomillashtirishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida" 2022-yil 22-iyuldagi PQ-329-son qarorlari hamda "Yangi O'zbekiston ma'muriy

islohotlarni amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risida" 2022-yil 21-dekabrda PF-269-son Farmoni ijrosini ta'minlash, shuningdek, aholini, ayniqsa, yoshlar va xotin-qizlarni tadbirkorlikka yo'naltirish, ularning bandligini ta'minlash va shu orqali ijtimoiy-iqtisodiy ahvolini yaxshilash, kasb-hunarga yo'naltirish samaradorligini oshirish, ularni davlat tomonidan yanada qo'llab-quvvatlash borasida izchil ishlar amalga oshirilmoqda. Ushbu Farmonlarni qabul qilishdan asosiy maqsad, xotin-qizlarning huquqlari va qonuniy manfaatlarini ta'minlashni sifat jihatidan yangi bosqichga olib chiqib, ularning oila va jamiyatdagi o'rni va mavqeini mustahkamlash, salohiyatini to'la namoyon etishi, oilalardagi ijtimoiy-ma'naviy muhitni yanada sog'lomlashtirishga xizmat qiladi.

Ma'lumki, O'zbekistonda xotin-qizlarning mavqei va rolini oshirish, huquq va manfaatlarini ta'minlash, ijtimoiy-siyosiy va iqtisodiy faolligini oshirish, hayotning barcha jabhalarini modernizatsiya qilishdagi ishtirokini umuman kengaytirish uchun munosib sharoitlar yaratilgan. Konstitutsiyada ayollar va erkaklar tengligi, ayollarni kamsitmaslik masalalari belgilab berilgan. Xususan, O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 37-moddasi, shuningdek, Mehnat kodeksining 6-moddasiga ko'ra, mehnat munosabatlarida ayollarni kamsitish taqiqlanadi. Hozirgi vaqtda dunyo aholisining iqtisodiy faolligini gender yondashuvlari asosida tahlil qiladigan bo'lsak, shuni ta'kidlash kerakki, ayollar bandligi tobora ortib bormoqda.¹ Xususan, O'zbekiston aholisining iqtisodiy faolligida ayollarning salmog'i boshqa mamlakatlarga nisbatan sezilarli darajada yuqori. Xususan, iqtisodiyotda band bo'lgan xotin-qizlarimizning ulushi 60 foizga yetib, yuksak ma'naviyatli va ma'rifatli, ibratli odobi va bilimi bilan e'tirof etilgan onaxonlarimizning izdoshlari bugun davlat va jamiyat qurilishida faol ishtirok etmoqda. ishlab chiqarishda, ilm-fanda, madaniyatda, tibbiyotda, ta'lim sohasida va hatto harbiy ishlardagi xizmatlari beqiyos. Mamlakatimizda xotin-qizlarning mavqeini yuksaltirish, ijtimoiy-siyosiy faolligini oshirish, mamlakatimizda amalga oshirilayotgan islohotlarda ishtirokini ta'minlash asosiy omil sifatida qaralmoqda. Aytish joizki, minglab ayollarimiz tadbirkorlikning turli yo'nalishlarida ishlab chiqarish korxonalarini ochmoqda, xotin-qizlar uchun yangi ish o'rinlari yaratmoqda.

Xotin-qizlarga ta'lim olishlari uchun yanada qulay shart-sharoitlar yaratish, ularning ilmiy salohiyati va malakasini tizimli oshirib borishni qo'llab-quvvatlash maqsadida 2022/2023 o'quv yilidan boshlab oliy ta'lim muassasalari, texnikum va kollejlarda, shu jumladan sirtqi va kechki ta'lim shaklida o'qiyotgan xotin-qizlarning ta'lim kontraktlarini to'lash uchun 7 yil muddatga foizsiz ta'lim kreditlarini moliyalashtirish maqsadida tijorat banklariga Davlat budjetidan har yili 1,8 trillion so'm resurs mablag'lari yo'naltirilmoqda, davlat oliy ta'lim muassasalarining magistratura bosqichida o'qiyotgan barcha xotin-qizlarning kontrakt to'lovlarini qaytarish shartisiz qoplash maqsadida, Davlat budjetidan har yili kamida 200 milliard so'm moliyalashtirilmoqda, xorijiy oliy ta'lim muassasalarining bakalavriat ta'lim dasturida – 50 nafar, magistratura ta'lim dasturlari bo'yicha – 10 nafar xotin-qizlarga har yili "El-yurt umidi" jamg'armasi orqali qo'shimcha grantlar ajratib borilmoqda, mutaxassisligi bo'yicha kamida 5 yil mehnat stajiga ega, lekin oliy ma'lumotga ega bo'lmagan 500 nafar xotin-qizlarni har yili Qo'mita tavsiyanomalariga asosan davlat oliy ta'lim muassasalarining bakalavriat ta'lim o'nalishlariga

¹ Shodmonovna, F. S., & Negmatovich, Y. N. (2021). Agricultural Agroclusters Will Serve Increasing the Efficiency of Innovative Economy. Academic Journal of Digital Economics and Stability, 938-944.

umumiy qabul parametrlaridan tashqari alohida test sinovlari natijalariga muvofiq to'lov-kontrakt asosida o'qishga qabul qilish amaliyoti joriy etilmoqda, davlat ilmiy tashkilotlari yoki oliy ta'lim muassasalari doktoranturasiga xotin-qizlar uchun har yili kamida 300 tadan maqsadli kvota ajratib borilmoqda.

Yuqoridagi Farmonga muvofiq Davlat boshqaruvi akademiyasida rahbar xotin-qizlarni tayyorlash bo'yicha alohida o'quv kurslarini tashkil etish hamda har yili kamida 100 nafar xotin-qizlarni o'qitish, 2024-yil 1-yanvarga qadar iqtisodiy taraqqiyot va kambag'allikni qisqartirish vazirligi, Investitsiyalar va tashqi savdo vazirligi, Moliya vazirligi va Davlat soliq qo'mitasi hamda ularning tizimidagi tashkilotlar xodimlari orasida xotin-qizlarning ulushini kamida 30 foizga yetkazish, barcha davlat organlari va tashkilotlari, ustav kapitalida davlat ulushi 50 foiz va undan ortiq bo'lgan tashkilotlar hamda ularning tizimidagi tashkilotlar rahbarlarining kamida 1 nafar o'rinbosarini xotin-qizlar orasidan tayinlash kabi chora-tadbirlar tasdiqlandi va ijroga qaratilishini ta'minlandi.

Tadbirkorlik faoliyatini yangi boshlayotgan tadbirkor xotin-qizlarga ajratilayotgan subsidiya miqdori 7 million so'mdan 10 million so'mga oshirildi, "Hunarmand" uyushmasi qoshidagi hunarmandchilik markazlarida kamida 40 foiz tadbirkor xotin-qizlar tomonidan ishlab chiqarilgan mahsulotlar joylashtirildi.

Bugungi kunda ayollar tadbirkorligini rivojlantirishga kompleks yondashuvni rivojlantirish uchun ayollar biznesini qo'llab-quvvatlash, ularning axborot, bozor, ta'lim va moliyaviy resurslardan foydalanishini ta'minlash, shuningdek, xotin-qizlar o'rtasida tadbirkorlikni faol ommalashtirish bo'yicha dasturlarni ishlab chiqish va amalga oshirish zarur. Ayollar tadbirkorligini rivojlantirish bo'yicha Muvofiqlashtiruvchi kengash tuzilgani fikrimizni tasdiqlaydi.

Xotin-qizlarni kasb-hunar va tadbirkorlikka o'qitish dasturlarini samarali amalga oshirish hamda ularning tadbirkorlik faoliyati uchun mikroreditlar ajratish chora-tadbirlari doirasida aholini, jumladan, yoshlar va xotin-qizlarni tadbirkorlikka jalb qilish tizimini takomillashtirish, ularni tadbirkorlikka yo'naltirish, aholiga qulayliklar yaratish maqsadida tadbirkorlikka o'qitish tizimini takomillashtirish uchun mazkur jarayonga professional ta'lim muassasalari, Biznes va tadbirkorlik oliy maktabi hamda hududiy filiallarini keng jalb qilish, kambag'allikni qisqartirish va tadbirkorlikni rivojlantirish bo'yicha amalga oshirilayotgan islohotlarni izchil davom ettirish kabi ishlar amalga oshirilmoqda. Yoshlar va xotin-qizlarni kasb-hunar hamda tadbirkorlikka o'qitish dasturlarida ishtirok etuvchi NTT, PTT, Oliy maktab hamda uning hududiy filiallarining elektron reyestri shakllantiriladi va ularning o'qitishga sarflangan xarajatlarini kompensatsiya qilinadi. Elektron reyestr "Onlayn mahalla" platformasiga joylashtiriladi. Nodavlat ta'lim tashkilotlari, professional ta'lim tashkilotlari, Biznes va tadbirkorlik oliy maktabi hamda uning filiallari tomonidan yoshlar va xotin-qizlarni kasb-hunar va tadbirkorlikka o'qitish bo'yicha pazandachilik, oshpazlik, novvoylik, ovqatlanish xizmatlarini tashkil etish va boshqarish, qandolatchilik, pazandachilik, karving, tikuvchilik, gilam to'qish, charm-teri mahsulotlari va poyabzal tikish va ta'mirlash, zardo'zlik, kashtachilik, gazlamalarga gul bosish, zargarlik, bijuteriya tayyorlash, sartaroshlik, manikyur, pedikyur xizmatlari va shu kabi yana 50 dan ortiq kasblar o'rgatiladi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Oila va xotin-qizlarni tizimli qo'llab-quvvatlashga doir ishlarni yanada jadallashtirish chora-tadbirlari to'g'risida" 2022-yil 7-martdagi PF-87-son [Farmoni](#) hamda "Xotin-qizlar bandligini oshirish va salomatligini mustahkamlashga oid qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida" 2022-yil 21-sentabrdagi PQ-376-son [qarori](#) ijrosini ta'minlash, shuningdek jamiyatda xotin-qizlarning ijtimoiy va iqtisodiy faolligini oshirish, ularni kasbga va tadbirkorlik ko'nikmalariga o'rgatish orqali bandligini ta'minlash hamda salomatligini mustahkamlash ishlarini mahallalarda tashkil etish borasida salmoqli ishlar olib borilmoqda. Bunga ko'ra, markazlar binolari mahalla fuqarolar yig'inlari tomonidan mahallalardagi xotin-qizlar faollarining tavsiyasiga asosan davlat mulkini ijaraga berish tartibiga muvofiq tikuvchilik, qandolatchilik, fitness, sheyping, xotin-qizlarni kasbga o'qitish faoliyatini tashkil etish uchun tadbirkorlik subyektlariga 5 yil muddatga ijaraga beriladi, markazlarda bitta loyiha doirasida 20 nafargacha xotin-qizlarning doimiy bandligini ta'minlash maqsadida har bir nafar bandligi ta'minlanadigan ishsiz xotin-qiz uchun Oila va xotin-qizlarni qo'llab-quvvatlash davlat maqsadli jamg'armasi mablag'lari hisobidan tadbirkorlik subyektlariga belgilangan tartibda 3 million so'mdan oshmagan miqdorda davlat granti ajratiladi. Ishsiz, ayniqsa, qishloq joylarda bola tarbiyasi bilan uyda o'tirib qolgan ehtiyojmand ayollar, shuningdek, "Ayollar daftari"ga kiritilgan xotin-qizlar bandligini ta'minlash maqsadida mahallalarda tikuvchilik, qandolatchilik, pazandachilik kabi yo'nalishlarda ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatish faoliyatini yo'lga qo'yish, xotin-qizlar tadbirkorligini rivojlantirish, bandligini ta'minlash, kasb-hunar egallashlari uchun yaratilayotgan keng imkoniyatlar va imtiyozlar haqida aholini xabardor qilish maqsadida zarur ma'lumot va tavsiyalarni berib borish, xotin-qizlarning salomatligini mustahkamlash maqsadida fitness, sheyping kabi sog'lomlashtirishga mo'ljallangan xizmat ko'rsatish faoliyatini yo'lga qo'yish, muqaddam jinoiy javobgarlikka tortolgan, profilaktik ro'yxatga olingan, jazoni ijro etish muassasalaridan qaytib kelgan xotin-qizlarni doimiy ish o'rinlari bilan ta'minlash, ularni tadbirkorlik faoliyatiga jalb etish va o'z faoliyatini yo'lga qo'yish hamda rivojlantirishda, bandligini ta'minlashda, kasb-hunar egallashida ko'maklashish va shu kabi boshqa chora-tadbirlar markazlarning asosiy vazifalari hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 7-martdagi PF-87-son Farmoni.
2. Мухсинова, Ш. О. (2021). Анализ уровень жизни населения Республики Узбекистан. Экономика и бизнес: теория и практика, (9-1), 154-159.
3. Kurpayanidi, K. (2021). National innovation system as a key factor in the sustainable development of the economy of Uzbekistan. Published online: 20 May 2021. Doi: <https://doi.org/10.1051/e3sconf/202125805026>
4. <https://www.lex.uz>